

simpliciter, *cum peccato*, quod etiam dicitur de veniali. Secundo, licet diceret cum peccato mortali, non dicit semper ita fieri, sed posse fieri, quod vere dicitur de hoc defectu; nam sine dubio fieri potest cum peccato mortali, aut ratione scandali, vel etiam propter contemptum. Per se autem dicimus esse defectum, qui, si sine justa causa fiat, culpabilis est, quia non fit sine aliqua negligentia, aut mutatione circumstantiae temporis debiti Matutino, vel Missæ, nec sine aliqua irreverentia circa diuinum cultum; non tamen est peccatum mortale secluso scandalum et contemptum. Quia Matutinum non postulatur ut necessaria animæ dispositio ad celebrandum, nec inter eas politur in Missali, in d. tit., c. 8, de Defectibus dispositionis animæ (quod notandum est), neque ordo inter Missam et Matutinum est per se, nec mutatio ejus est res gravis, magis quam dicere omnes minores horas, etiam Completorium, ante Matutinum, vel ante Missam, et similia. Unde etiam constat, minorem defectum esse dictis nocturnis dicere Missam ante Laudes, quia minor est materia et mutatio: nihilominus aliqualis est defectus, ut in eadem rubrica supponitur; facilius tamen, et ex leviori causa poterit a culpa excusari. De Prima autem facilior est excusatio, quia ibi non ponitur inter defectus, unde imerito Palud., dicta distinct. 13, q. 2, art. 2, et Anton., 3 part., tit. 43, c. 5, § 4, in fine, eodem modo de Prima, quo de Matutino loquuntur: reliqui vero auctores nullam in Prima obligationem agnoscent, magis quam in aliis horis. Unde solum oportet observare, ut singulæ dicantur sine magna temporum mutatione, vel ut rationabilis causa intercedat.

9. *Interruptio unius horæ ab alia, etiam unius nocturni ab alio, si sit moderata, non est damnanda.* — Quinta mutatio in dicendis horis canonice esse potest interruptio horarum per aliquam temporis moram. Quæ potest intelligi, vel inter diversas horas, vel in una et eadem. De priori non agimus, quia certum est in illa interruptione per se nullam esse culpam, sicut supra de choro dictum est: si vero inde oriatur dilatio temporis in altera hora, est per accidens, et culpa inde secuta non excedet gravitatem, quæ est in temporis dilatione, de qua postea videbimus. Præterea non agimus de interruptione Matutinorum a Laudibus, quatenus per modum duarum horarum dici possunt; nam in hoc etiam nullam culpam agnoscimus, ut supra tractatum est;

item eadem ratione non agimus de interpolatione nocturnorum inter se, quia si non sit nimia, sed moderata, et proportionata antiquæ consuetudini, sine peccato fieri potest, præsertim si quælibet rationabilis occasio vel commoditas melius recitandi interveniat, de quo etiam satis est in superioribus dictum. Agimus ergo de interruptione, aut inter psalmos ejusdem horæ vel nocturni, aut inter psalmos et lectiones, vel capitulum, et de aliis similibus.

10. *Interruptio inter partes ejusdem horæ, si sit notabilis et moralis, seu libera, ac sine rationabili causa, est peccaminosa.* — De hac ergo interruptione generalis regula est, si sit notabilis et moralis, et sine rationabili causa fiat, sine peccato non fieri. Ita docent omnes; et ratio est, quia unitas uniuersusque horæ pertinet ad solemnum ritum, et formam præscriptam in his horis recitandis; illa autem unitas tollitur, vel multum minuitur per hanc interruptionem; ergo. Dixi autem oportere ut interruptio notabilis sit, utique quoad temporis moram, quia si sit brevissima, pro nihilo reputatur; quando autem notabilis sit, prudentis arbitrio relinquitur: nam in longiori hora, verbi gratia, in Matutino, major temporis mora necessaria erit, ut censeatur notabilis interruptio, quam in Tertia, etc. Itaque cum proportione ad horam quæ dicitur, et ad partem officii in qua fit interruptio, pensanda erit moræ quantitas: nam aliquid majus permitti potest inter Psalmum et Psalmum, quam in medio ejusdem Psalmi, et sic de aliis. Dixi etiam debere esse moralem, quia debet esse voluntaria et libera; nam si ex necessitate aliqua contingat, non censemur moralis interruptio. Unde quia justa causa inducit quandam necessitatem moralem, ideo potest excusationem afferre, ut omnes etiam fatentur, ne interruptio moralis censeatur. Addunt aliqui, ut interruptio sit moralis, imo ut sit interruptio, necessariam esse intentionem finiendi horas inchoatas post talem moram; nam si intermitat recitationem inchoatam, animo iterum inchoandi illam, non erit interruptio, neque illa culpa. Sed forte cum hac intentione poterit aliquando esse interruptio, ut infra dicam. Et non caret omni culpa hoc modo intermittere inchoatum officium ex levitate animi, et sine causa, argum. c. Illud, et c. Nihil, 7, q. 1, quia non caret irreverentia aliqua erga Deum, leviter omittere colloquium cum illo inchoatum, etiamsi fiat cum animo iterum colloquendi; non erit tamen talis culpa morta-

lis, si postea hora dicatur vel compleatur, ut differatur, nulla erit culpa. Maxime vero honestare potest interruptionem, si aliquid fiat ad tollendam aliquam occasionem distractio-
nis, ut si aliquid interius sollicitat mentem, et ideo breviter notetur seu scribatur, aut famulo præcipiatur, vel quid simile.

CAPUT XXV.

UTRUM QUI PRIVATIM RECITANT, TENEANTUR INTEGRE HORAS CANONICAS RECITARE, VEL ALIQUID PRÆTERILLAS, ET QUOMODO HOC NON IMPLENDO PECCENT.

1. *Primum punctum, de integritate in orando.* — Qui obligatur ad officium diuinum, tene-
tur recitare septem horas canonicas integre. — Tria in hoc titulo proponuntur, quæ breviter in hoc capite explicanda sunt. Unum est de integritate in orando. Aliud, quid pertineat ad hanc integratatem. Tertium est de viola-
tione hujus integratatis. Circa primum, gene-
ratim loquendo, manifestum est eum, qui hoc præcepto astringitur, teneri ad recitandas in-
tegre septem horas canonicas, sicut qui tene-
tur audire Missam, tenetur integrum audire.
Quia æque datur hoc præceptum de tota illa
precatio, sicut aliud datur de audienda
Missa. Et de hoc sunt expressa jura, c. 1, et
cap. Dolentes, de Celebrat. Missar.; et Cle-
ment. 1, eod. tit., et consentiunt omnes Doc-
tores. Interrogari vero hic potest, an unus-
quisque, qui privatim recitat, obligetur suo ore
proferre totum hoc officium, vel satisfaciat
cum socio recitando, et partim dicendo, par-
tim audiendo. Respondeo, sine dubitatione
satisfacere posse utroque modo, et liberum ei
esse, prout voluerit, recitare. Hoc constat ex
praxi Ecclesie, et ex communi omnium senti-
entia. Et prior pars per se nota est, quia si
quis solus recitat, tunc per se omnia dicit, et
ita etiam ex parte subjecti (ut sic dicam) et
quasi materialiter integre recitat. Suppono
enim quod ex parte objecti, seu materiæ, om-
nia dicat quæ dicenda sunt. Secunda vero
pars ex recitatione in choro derivata videtur:
cum enim in choro Ecclesia introduxit usum
alternis recitandi, et privata oratio quasi sub-
rogata sit loco publicæ pro his, qui ad publi-
cam non concurrunt, idem modus recitandi
cum proportione pro privata oratione conces-
sus est. Ad quod probandum sufficit consue-
tudo. Unde Concilium Basil., sess. 21, § 4,
sub titulo: *Quomodo horæ canonicae extra cho-
rum dicende sint, admonet, ut non in gutture,*

neque inter dentes, seu deglutiendo aut syncopando dictiones, vel colloquia aut risus intermischendo, sed sive soli, sive associati, diurnum nocturnumque officium reverenter, verbisque distinctis peragant.

2. *Recitantes privatim possunt modum recitandi in choro imitari.* — Atque hinc sequitur, quando privatim recitatur cum socio, posse recitantes in hac alternatione officii modum recitandi in choro imitari, imo illum esse optimum recitandi modum, quia, servata proportione, erit choro similior, nisi forte in aliquo aliud habeat consuetudo. Itaque recitari potest cum socio, sive ille obligatus sit ad recitandum, sive liber ab illa obligatione, ut cum scholari, vel famulo; tum quia etiam in choro id fieri potest, ut constat ex c. 4, de Celebr. Miss.; tum quia ita habet consuetudo; tum etiam quia, ut ego satisfaciam mee obligationi, parum refert quod alter ex obligatione recitet, necne, dummodo ita pronunciet, ut possim ego omnia percipere, et quasi per illum dicere. Dubitari autem potest an socius tunc teneatur sub mortali ad attendendum his quae recitat. Respondeo non teneri, quia nec ad audiendum alterum tenetur, ut supra dixi, nec ipse se obligat quasi ex voto ad orandum, sed solum ex natura orationis voluntariae, nec ab Ecclesia ei imponitur specialis obligationis; nec ex natura rei sequitur propter cooperationem cum alio, qui obligatur, quia alter per se implet totam suam obligationem, partim dicendo, partim audiendo attente quae alius recitat; ergo ex vi cooperationis solum necessarium est quod ita legat, ut alius possit attente audire.

3. *Plures possunt divinum officium recitare, plures tamen quam duos choros facere nequeunt.* — Præterea sequitur posse hoc officium privatim recitari a tribus, quatuor, vel pluribus, quia est eadem ratio. Potestque sumi ex Clemente Papa, in lib. 8 Constit., c. 34, ubi monet, ut quando non possunt in ecclesiam ad horas dicendas convenire, unusquisque psallat sibi, canat, aut oret, saltem duo simul, aut tres. Sicut ergo duo possunt dicere alternis, ita et tres, vel plures. Oportet tamen advertere, tunc non licere eis in recitandis Psalmis, plures quam duos choros facere, id est, sigillatim juxta numerum personarum versus dicere, ita ut semper unus tantum dicat, et alii audiant; ita enim fieret ut singuli non dicerent, nisi tertiam vel quartam versuum partem, quod non sufficit, quia est contra usum Ecclesie; debent ergo dicere unus ex una parte, et duo ex alia, vel

bini et bini, aut unus in uno choro, et reliqui in alio, ita ut alternis dicant. Et tunc satis erit quod unusquisque, dicto suo versu, percipere possit versum alterius chori, sive ab uno tantum, sive ab omnibus simul audiat, id enim nihil refert. Hoc autem locum habet in psalmis; nam in lectionibus, capitulis, et orationibus, satis est quod, uno dicente, alii audiunt; nam ita in choro fit, et ratio lectionis hoc magis postulat, estque melior ordo; nam si plures simul legerent, confusionem parerent, et ita habet consuetudo, et docent auctores infra referendi.

4. *Quando plures recitant, lectionem per suas vices dicere possunt, nihil tamen inconvenit, si omnes ab uno dicantur.* — Solet autem interrogari an necesse sit, quando duo recitent, alternatim lectiones dicere, vel, si sint tres vel plures, ut suo ordine dicant; vel possit unus omnes dicere. Respondeo, communem usum esse, ut omnes per vices suas dicant, quia id videtur magis accommodatum et urbanum. Absolute vero dico non esse necessarium, sed posse omnes lectiones ab uno dici. Ratio est, quia in choro satisfaciunt fere omnes, audiendo omnes lectiones, licet nullam dicant; ergo ad integratem officii ex hac parte satis est lectionem audire attente; nam quod socii congregati ad recitandum plures sint, vel pauciores, accidentarium est. Item in ipso choro posset unus plures vel omnes lectiones dicere, si id magis esset gratum omnibus audientibus, nulla est enim lex quae hoc prohibeat, nec refert aliquid ad integratem officii, et recitationis omnium, qui ad sunt; idem ergo fieri poterit in privata oratione, si id commodius sit.

5. *Communior ac commodior usus est, ut unus tantum dicat antiphonam, postquam alter psalmum finivit, et hic rursus inchoet antiphonam sequentis psalmi.* — De antiphonis vero interrogari solet, licet in principio psalmi ab uno tantum inchoari debeant, an in fine, vel quoties integre dicuntur, debeant ab omnibus recitantibus simul dici, quia ita fit in choro, et ideo ita esse faciendum aliqui Summistæ docuerunt. Sed licet possit ita fieri, non est necessarium, quia communior usus est, ut unus tantum dicat antiphonam, postquam alter psalmum finivit, et hic rursus inchoet antiphonam pro psalmo sequenti, ita ut antiphonæ subeant vicem versuum, et alternatim, seu successive dicantur. Qui modus videtur optimus, et satis expeditus, et cum proportione idem servari potest in responsoriis et

versiculis. Et in universum in hac privata oratione videtur commodius, ut uterque chorus nunquam conjugatur in dicendo, sed per mutuas vices, seu alternis omnia dicantur; sic enim distinctior et clarior fit oratio. Unde hoc habet locum in his quæ alte recitantur; nam ea quæ secrete, ut *Pater, Ave, Symbolum, Salve*, et si quid est aliud, a singulis dici debent, quia tunc non potest unus audire ab alio, et ideo necesse est ut ipse dicat. Atque hæc doctrina sumitur ex *Sylvestr.*, verb. *Hora*, q. 7; et *Navarr.*, c. 10, de *Orat.*, q. 17; et uterque alios refert, qui parum aut nihil dicunt.

6. *Recensentur aliae conditiones ad integratem officii divini pertinentes.* — Et ex dictis in hoc puncto constat, in privata recitatione necessarium esse servare, quæ circa modum recitandi præcipiuntur in d. c. *Dolentes*, et Clem. 4, de *Celebr. Miss.*, et breviter attinguntur in *Council. Basil. supra*, et in *Aquisgr.*, sub *Ludov.*, c. 131, nimurum, ut distincte et intelligibiliter omnia dicantur, quando cum socio dicuntur; item, ut non dicantur verba, syncopando vel corrumpendo illa, *non præscindentes verba dimidia, non integra translientes*, ut dixit Bern., serm. 47 in *Canticis*; ac denique non tanta celeritate dicendo, ut attentio impediatur. Ratio omnium est, quia præterquam quod hæc omnia sunt in jure distincte præcepta, pertinent ad integratem et debitum modum talis orationis, et ideo in ipso præcepto virtute continentur. Quantum vero in hoc peccetur, quando fit aliqua diminutio in verbis aut versibus, paulo inferius explicabimus. Regulariter tamen, quando non fit propria mutilatio, sed aliqualis corruptio et mutatio potius in desinentiis syllabarum, quam in omissione earum, non est peccatum mortale, secluso scandalo et contemptu, quia tota oratio dicitur integra quoad substantiam, et modus ille non mutat significationem verborum, nec impedit ut communiter intelligatur, quid per ea significetur, et ideo cum tali defectu impletur præceptum, nec oportet illud repetere, quamvis cavendus omnino et reprehendendus sit, quod bene notavit Azor, lib. 10, c. 7, q. 41.

7. *Secundum punctum, de his quæ pertinent ad integratem in orando.* — Prima regula: ubi *Breviarium Pii obligat, extra chorum non est obligatio dicendi hæc officia ordinarie, nisi quando ab illo præcipiuntur.* — Cirea secundum punctum propositum, tractari possunt omnia, quæ de officio parvo B. Virginis, of-

ficio defunctorum, *Psalmis gradualibus, septem Psalmis penitentialibus, et Litanis, in superioribus quoad chorum tractata sunt; tamen ex ibi dictis facilis est hic resolutio, quæ ad duas regulas reducitur.* Una est: ubi *Breviarium Romanum a Pio V traditum obligat, extra chorum non est obligatio dicendi hæc officia ordinarie, id est, nisi quando in ipso met Breviario specialiter præcipit.* Regula hæc constat ex ipso *Brevi Pii V*, ubi declarat se auferre obligationem ad hæc dicenda sub discrimine peccati, licet exhortetur ad hæc dicenda juxta Breviarii regulas, et indulgentias id facientibus concedat.

8. *Si aliqua Ecclesia voluntarie dicat de more minora officia in choro, non tenentur clerici recipientes Breviarium Romanum dicere.* — Hæc autem immunitas ab illa obligatione extenditur ad omnes, qui uti debent, vel de facto licite conformantur Breviario Pii V in ritu recitandi; nam sicut suscipiunt onus ab ipso impositum, ita etiam gaudent levamine ab eodem concesso. Sed quid si, non obstante concessione Pii V, Ecclesia voluntarie retineat usum dicendi has preces in choro? numquid clericci aut beneficiarii ejus privatim recitantes tenebunt illa parva officia dicere? Respondeo non teneri, quia Pius absoluta obligationem, et devotione capituli vel clericorum illa officia in choro non potest singularis imponere obligationem quoad privatam recitationem. Dixi autem *ordinarie*, quia, non obstante illa concessione, obligantur omnes ad dicendum officium defunctorum præter horas canonicas diei in anniversario defunctorum, prima die post festum omnium Sanctorum; item obligantur ad dicendas Litanias cum precibus annexis in die S. Marci, et tribus diebus ante Ascensionem, nisi adint publicis processionibus.

9. *Quando ad officium defunctorum et litanias, et quare, clericci obligantur.* — Ratio est, quia hæc specialiter præcipiuntur in eodem Breviario, et ideo non intelliguntur comprehensa in illo Brevi quoad illam indulgentiam. Nam imprimis ibi non fit mentio litaniarum, quatenus per se, et separatim ab *Psalmis penitentialibus* dici præcipit, ut fit in illis quatuor diebus anni, et non in aliis. Et præterea in tribus diebus Rogationum specialiter id præcipit in proprio officio illorum dierum, eademque admonitio, quæ in Breviario Pii V prætermissa fuerat, addita est in Breviario Clementis in die S. Marci, quamvis res ipsa semper ita intellecta et observata fuerit.

Et similiter in die secunda novemboris specia-
liter designatur officium defunctorum, quare
certum etiam est, non comprehendendi in Brevi-
sub clausula generali; nam illa intelligitur de
rubricis generalibus, quae habentur in fine
Breviarii, ad quas etiam fit remissio in ultima
rubrica ex generalibus quae habentur in prin-
cipio Breviarii.

10. *Secunda regula: qui retinent antiquum
modum recitandi, si prius ex consuetudine te-
nebantur ad hæc minora officia, et modo te-
nentur.*—Altera regula est, eos, qui non utun-
tur Breviario Pii V, sed retinent antiquum
morem recitandi, si prius ex consuetudine ha-
bebant obligationem recitandi hæc officia, eo-
dèm modo nunc teneri. Suppono enim ante
hoc Breviarium clericos fuisse obligatos ad di-
cenda hæc parva officia, quando alias tene-
bantur recitare juxta ritum suarum ecclesie-
rum, in quibus hæc officia ex consuetudine
præscripta vel statuto approbato dicebantur
in choro, quia tenentur clerici in recitando
sequi regulam suæ ecclesie, ut supra visum
est. Et de officio defunctorum id explicavit
Div. Thomas, Quodlib. 6, art. 8; Turrec., dist.
91, in principio, n. 15 et 16; Navarr., cum
aliis, quos refert, c. 10, de Orat., n. 3 et 4. Dein-
de suppono ex supra dictis, in ecclesiis, qui-
bus antea erat talis obligatio ex ritu antiquo,
quem modo retinent, et non utuntur Brevia-
rio Pii V, eamdem obligationem perdurare.
Clerici ergo, qui nunc sequuntur regulas ta-
lium ecclesiarum, eadem obligatione tene-
buntur, nec fruentur remissione Pii V, si ec-
clesiae suæ non fruuntur illa; nam juxta
communem doctrinam, proportionem inter
se observant, secluso speciali jure, et quasi
privilegio, quod nec in dictis ecclesiis, nec in
clericis earum locum habet.

11. *Obligatio ad dicendum officium B. Vir-
ginis, nec olim fuit de jure communi, nec mo-
do est, si recte explicetur.*—Disputari autem
hic solet, an obligatio ad dicendum officium
Virginis ante Pium V fuerit de jure communi,
vel solum juxta consuetudinem ecclesiarum
sed jam non est necessaria quæstio; et
revera (quidquid Navarr. contendat) vel illud
jus commune nunquam fuit latum ab Urba-
no II, ut ipse dicit, vel certe non fuit receptum,
nec de illo satis constat, et ita nunquam vi-
detur fuisse illa obligatio universalis. Multo
vero minus nunc est, sed tantum modo declarato. Quomodo autem ex peculiari jure
Pii V, habentes pensionem obligentur ad par-
vum officium Virginis recitandum, jam supra

explicatum est; quomodo vero in illius omis-
sione, vel indebita recitatione peccare pos-
sint, partim ex supra dictis in præcedenti
puncto, partim ex sequente, servata propor-
tione, sumendum est.

12. *Tertium punctum: de violatione hujus
præcepti, vel integratatis ejus, Henricus et An-
gel. sentiunt non esse peccatum mortale omit-
tere officium unius diei sine causa.*—Circa
tertium ergo punctum, de violatione hujus
præcepti vel integratatis ejus, fuit opinio cu-
jusdam Henrici Anglici, quam refert Ang.,
verb. *Hora*, num. 10, qui dixit non esse pec-
catum mortale ex negligentia omittere integ-
rum unius diei officium canonicum, sed
tunc solum esse mortale, quando vel ex con-
temptu, aut tædio rerum divinarum, aut ex
consuetudine fit. Quam opinionem ait Angelus
humaniorum esse, et tacite videtur eam ap-
probare, licet nihil amplius dicat. Hodie vero
est hæc sententia practice improbabilis, et
plane esset temerarium illam asserere, quia
est contra omnes Doctores et sine fundamento.
Dicendum ergo imprimis est, supposito præ-
cepto, esse grave peccatum voluntarie omit-
tere integrum officium canonicum unius diei,
sive cum contemptu aut tædio, sive ex sela
negligentia, dummodo omissione humana, ac
libera, et voluntaria sit, et sine legitima ex-
cusatione. Hæc assertio est communis Docto-
rum, ut statim referam.

13. *Impugnatur prædicta sententia.*—Ra-
tio vero est, quia præceptum hoc ex genere
suo obligat sub reatu mortalis culpe, quia est
de gravissima virtute, et respicit divinum
cultum, et totius Ecclesiæ utilitatem; materia
item integra unius officii totius diei naturalis
est satis gravis, ut omnium sapientum judi-
cio constat. Item omittere Missam in die festo,
vel unius diei jejuniū præceptum frangere,
ex suo genere et ex tali materia peccatum
mortale est, juxta communem Ecclesiæ con-
sensum; ergo et omissione omnium horarum
est peccatum mortale, supposita obligatione
talis præcepti. Quæ ratio procedit in illis tri-
bus generibus personarum, quæ hac lege obli-
gantur, clericis in sacris, beneficiatis, et reli-
giosis professis ad chorum. Neque oportet in-
ter eos aliquam distinctionem in hoc facere,
ut quidam tentarunt, quorum opinionem su-
pra rejecimus. Poterit autem esse gravior,
vel minus gravis culpa in eo, qui pluribus
titulis vel paucioribus ad hoc pensum sol-
vendum obligatus fuerit, si cætera paria
sint, quia plures tituli augent obligatio-

nem, et consequenter etiam aggravant trans-
gressionem.

14. *Notabilis pars officii unius diei, si omit-
tatur, de se est peccatum mortale juxta commu-
nem sententiam.*—Secundo, conveniunt omnes
notabilem partem officii unius diei esse de se
peccatum mortale; dico autem de se, ad exclu-
endas causas excusantes, de quibus infra di-
cendum est; atque ita docent communiter
Doctores, ex eodem fundamento, quod pars
notabilis est etiam materia gravis judicio pru-
dentem; item ob hanc causam non solum est
peccatum mortale omittere in die festo totam
Missam, sed etiam notabilem partem ejus,
juxta c. *Missas*, 2, de Consecr., ut alibi latius
tractavi. Item facit, quod officia divina non
sunt imperfecta relinquenda, c. *Illud*, c. *Nihil*,
7, q. 1; si ergo mutilatio gravis sit, pec-
catum erit grave. Ita Navarrus, d. c. 7, cum
Palud., 4, d. 15, q. 5; Turrec., in c. *Eleutherius*, d. 91, in 1 et 2 art.; Henric., Quodlib. 11,
quæst. 30, ubi etiam de toto officio, et de sin-
gulis horis loquitur, et indistincte de clericis
in sacris, beneficiatis, et religiosis; Sylvest.,
verb. *Hora*, quæst. 12, præsertim dicto 5, et
omnes Summistæ, et Soto supra. Qui etiam
fatentur, si pars non sit notabilis, sed parva,
peccatum esse veniale ex materia levitate:
nam hoc commune est omnibus peccatis, quæ
ex materia quantitate augmentum vel diminu-
tionem recipiunt.

15. *Variae Doctorum sententiae, quænam pars
notabilis sit dicenda, ut ea omissa, mortale pec-
catum committatur.*—Quæcumque hora ex com-
muni sententia est notabilis. — Dubitant ta-
men quæ pars officii judicanda sit ita notabilis,
ut illius omissione ad peccatum mortale suf-
ficiat: conveniuntque omnes, quæcumque ex
septem horis, etiam minimam, ut Tertiæ,
vel Completorium, esse partem notabilem, et
sufficientem ut ejus omissione sit lethalis. Ratio
est, quia judicio prudentum ita æstimatur; po-
testque declarari, quia illa est notabilis deformi-
tas ac mutilatio divini officii; item quia
quælibet hora est materia sufficiens, si sola
præcipiteretur, ut sub reatu mortalis culpa im-
poneretur; sed nunc ita præcipiuntur singu-
lares horæ, ac si unaquaque sola et per se præ-
cipiteretur. Addit præterea Navarr., d. c. 7, n.
44, in unaquaque hora dimittere notabilem
partem ejus esse grave peccatum; notabilem
autem partem uniuscujusque horæ esse ter-
tiæ partem ejus, dixit Anton. ibi, ab eodem
Navar. relatus. Ipse autem, c. 10, de Orat.,
n. 43 et 44, censem esse partem notabilem in

Prima vel Tertia omittere totum initium
usque ad primum psalmum inclusive, quia
illa est (inquit) circiter tertia pars; unde non
solum tertiam partem minimæ horæ, sed etiam
minorem partem sentit esse notabilem. Sumit etiam argumentum, ex eo quod
in choro designatur illa tanquam pars suffi-
cientis ad non lucrandam totius horæ distribu-
tionem, scilicet, si quis non ingrediatur cho-
rum ante primum psalmum fuitum, juxta
communem consuetudinem, probatam etiam
in Concilio Basil., sess. 21, § 3; ergo signum
est illam æstimari partem notabilem. Sed hoc
argumentum (ut supra attigi) non est efficax,
quia illud statutum vel consuetudo non funda-
tur necessario in mortali culpa, sed in prudenti
gubernatione chori, quia multi homines magis
moventur timore poenæ vel incommodi,
quam culpe; nam interdum non est pecca-
tum mortale abesse a choro per integrum ho-
ram, licet juste quis distributione illius privet
ur; est etiam valde rigorosum damnare
homines in perpetuum propter omissionem
partis tam parvae minimæ horæ.

16. *Non est gravitas hujus materiae sumen-
da ex quantitate arithmeticâ alicujus partis,
sed prudentis arbitrio materia est consideran-
da.*—Quocirca non videtur gravitas hujus
materiae pensanda ex quantitate alicujus par-
tis aliquotæ, id est, ex eo quod sit tertia vel
quarta pars alicujus horæ, sed ex quantitate
vel magnitudine absoluta ejus partis quæ omis-
titur, considerata etiam dignitate ejus, et de-
formitate quam per se affert in officio divino
secundum prudentem æstimationem. Itaque si
totum Matutinum cum Laudibus est una ho-
ra, unus nocturnus ex tribus erit quarta pars
totius illius horæ; et nihilominus mihi vide-
tur materia gravis, et sufficiens ad peccatum
mortale, si omittatur; quia fortasse est major
pars officii totius diei, quam sit Nona vel
Completorium, et quod respectu hore proximæ,
cujus est pars, sit minor quam tertia
pars, parum videtur referre. Quare si e con-
trario quis omitteret fere dimidiam partem
Completorii, non auderem dicere illum pec-
care mortaliter; quia revera respectu totius
officii diei, illa non videtur notabilis pars,
nec in se et absolute videtur tam gravis ma-
teria. Unde non sequitur: Tertia pars horæ
est notabilis respectu talis horæ; ergo est
notabilis simpliciter ad peccandum mortaliter.
Quia est collectio a secundum quid ad sim-
pliciter: et ratio est, quia una hora non est
adæquata materia hujus præcepti, sed totum

officium unius diei. Non est ergo pro regula sumenda haec proportio, sed absolute est materia consideranda, et prudenti arbitrio aestimanda. Et saltem videtur necessarium ut nulla hora integra dimittatur, neque pars aliquus horae, quæ aequivaleat minimaæ horæ, vel dimidiæ parti ejus. Si autem hanc non attingat, non videtur esse peccatum mortale.

17. *Prima sententia, astruens septem esse peccata mortalia omittere integrum officium unius diei.*—Præterea, dubitari solet hoc loco, an omittere omnes horas unius diei, sint septem peccata, vel unum, quod dubium debet intelligi de peccatis consummatis et externis, nam interna possunt numero multiplicari, etiam circa unam et eamdem horam, sicut potest quis saepius peccare mortaliter in die festo dimittendo Missam, repetendo internam voluntatem non audiendi in temporibus distinctis cum interruptione morali, ut latius in 3 tomo tertiae partis, disp. 12, sect. 5, n. 4 et sequentibus, diximus. Igitur de omissione externa et consummata, quidam dicunt esse septem peccata, si unius diei septem horæ omittantur, sicut si in septem diebus omitterentur singule horæ, vel in Quadragesima integra hebdomada jejuniorum, essent sex peccata. Ita Tabien., verb. *Horæ*, quæst. 18; et ratio est, quia putat tot esse præcepta pre candi in die, quot sunt horæ canonicae.

18. *Secunda, et contraria sententia est communis et verior; explicanda tamen.*—Contraria sententia est communis, scilicet, hoc tantum esse unum peccatum, ut constat ex Sylvest., quæst. 12; Navarr., c. 7, num. 6, cum Anton., Turrecrem., et aliis quos referunt. Ratio eorum est, quia præceptum de toto officio unius diei unicum est, et omnes horæ sunt partes unius officii, tanquam unius actionis moralis integræ, et ideo illius totius una est omissione integra, atque ita unum peccatum. Licet omittere officia duorum dierum, vel partes eorum, sint peccata distincta, quia ex horis diversorum dierum non componitur unum officium, nec potest unum cum altero mortaliter continuari, cuius signum est, quia intra eundem diem potest impleri obligatio dicendi quamecumque horam illius diei, non vero in altero die. Atque hic modus dicendi melior est, et in rigore verus, licet quoad effectus morales non multum referri videatur, sic vel aliter loqui. Nam apud Deum, si cætera sint paria ex parte voluntatis, non minus peccat, nec minorem poenam meretur iste, sive dic a-

tur semel peccasse, sive septies. In ordine etiam ad confessionem, non puto satisfacere qui omisit septem horas, dicendo: Peccavi graviter contra hanc obligationem; sed oportet ut dicat septem horas omisso, quia notabiliter in de aggravatur culpa, et judicium de illa, et ita in ordine ad confessionem, sive dicantur esse unum, sive septem peccata, eodem modo possunt aperiri. Per ordinem autem ad censuras potest aliqua utilitas in hoc considerari.

19. *Peccatum omissionis recitandi consummatur affectu, quando quis deliberate non vult recitare eo die; consummatur re usque ad finem diei, quando omissione non potest jam non esse, vel fuisse.*—Quod ut explicem, inquiror rursus quando peccatum hoc omissionis in re ipsa et in effectu consummetur: dico in re et in effectu, quia in affectu consummatur statim ac homo deliberat illo die non recitare, vel omnes, vel aliquam horam, quod peccatum, ut dixi, potest multiplicari per moralem interruptionem, et multiplicationem internorum actuum, non solum circa diversas, sed etiam circa unam horam. Tamen ipsum peccatum omissionis non statim consummatur, enijs aliquale signum est; quia si sit lata excommunicatione propter talem omissionem, non statim incurrit, ut mox dicam. Propterea ergo inquiritur quando consummetur omissione hæc. Et videtur non consummari usque ad finem diei, quando omissione illa ita in re posita est, ut non possit jam non esse vel fuisse. Unde qui toto mane non recitavit Matutinum animo non dicendi illud eo die, nondum re ipsa omisit, quia si mutet voluntatem, et a prandio dicat, verum est dicere re ipsa non omisso, et ideo non incurret censuras, vel alias poenas contra omitterentes impositas. Et idem argumentum fieri potest de singulis horis diei usque ad ultimam. In ultima vero quasi uno continuo tractu consummatur omissione omnium horarum per modum unius, ideoque proprie dicitur esse unum peccatum, quod non est perfecte consummatum, donec tempus omnium horarum præteritum sit; nam si circa finem diei retractaret quis voluntatem, et unam horam diceret, non esset peccatum ita consummatum, nec sufficeret ad censuram, si absolute propter omissionem præcepti recitandi omnes horas lata esset; nam debet restringi ad consummatam et integrum culpam, nisi aliud explicetur. Hoc igitur modo recte intelligitur illud esse unum peccatum mortale extnum, et consummatum. Et cessant ob

jectiones: nam omissione unius diei, sive intergræ, sive partialis, nullo modo continuatur cum omissione diei alterius. Unde si lata esset excommunicatione contra omnes peccantes mortaliter contra hoc præceptum, qui in uno die horas omnes omitteret, unam tantum excommunicationem incurriteret; si autem in duobus diebus duas tantum horas omitteret, duas censuras contraheret, quia bis illam incurriteret, et dupli titulo.

20. *Omissio partium discreta in re, est unum peccatum, non plura.*—Unde infero non recte sentire, qui asserunt, licet omittere omnes horas diei sit unum peccatum, nihilominus omittere alias tantum earum quasi discretas, et distantes inter se, esse plura peccata, vel plures omissiones. Sicut occidere hominem est unum peccatum, et tamen mutilare illum, abscondendo partes distinctas, et actionibus moraliter discretis, sunt plura peccata, sic (aiunt) integra omissione horarum est unum peccatum: tamen omittere nunc Primam, et postea dicere Tertiam, Sextam et Nonam, et rursus omittere Vesperam, duo peccata sunt, quia sunt veluti duæ mutilationes in partibus diversis, et non unitis, sed discretis, et consequenter per omissiones omnino distinctas. Hoc autem non recte consideratum est, quia licet illæ partes distinctæ sint secundum se, et discretæ, id est, non immediate sibi successentes ex vi institutionis, nihilominus omissione in re ipsa fit quasi continuato tempore, et per modum unius transgressionis. Quia nulla hora omittitur simpliciter omissione externa, eo quod non dicatur suo tempore, etiam animo nunquam dicendi, vel etiamsi aliæ posteriores recitentur, quia quandiu durat naturalis dies, est tempus habile ad implendam substantiam præcepti quoad actum externum, et si homo mutet voluntatem, et intra illam diem recitet horam, quam prætermiserat, non potest dici illam omisso; ergo signum est per priorem transgressionem non omisso illam simpliciter, sed in proposito, nec in re complete, sed tantum pro tunc. Unde in fine diei quasi continue, et per modum unius consummatur omissione illarum duarum horarum, quæ jam tunc possent immediate diei una post aliam, supposita recitatione aliarum horarum, et sic impleretur præceptum, et vitaretur utriusque omissione. Semper ergo omissione horarum unius diei, unum peccatum est, sive omnes, sive plures earum omittantur, et ibi etiam computatur Matutinum, etiamsi incipiat omitti a nocte antecedentis diei cum pravo proposi-

to, quia semper omissione in sequenti et quasi proprio die consummatur.

CAPUT XXVI.

UTRUM IN RECITATIONE PRIVATA NECESSARIA
SIT ATTENTIO AD IMPLENDAM OBLIGATIONEM
TAM ECCLESIASTICI PRÆCEPTI, QUAM JUSTI-
TIÆ, SEU PROPRIÆ BENEFICII?

1. *Prima sententia, neminem teneri sub mortali ad attentionem in officio canonico, dummodo integre recitetur.*—Fundamentum.—Non agimus de his horis, quando ex privata devotione, et non ex obligatione dicuntur, quia tunc non est major obligatio orandi attente in illis, quam in quacumque oratione vocali, quæ quidem non transcendit obligationem culpæ venialis, ut supra visum est. Et quod oratio fiat per hanc formam orandi, si ex obligatione non sit, non addit rationem, vel circumstantiam, quæ ex sola rei natura ita aggravet obligationem, ut ad transgressionem mortalem sufficiat. Hinc ergo dixerunt aliqui præceptum hoc recitandi horas canonicas non violari mortaliter, eo quod sine attentione ore tur, dummodo totum officium voce ipsa integre proferatur. Fundamentum esse potest, quia Ecclesia non præcipit actum internum per se, et ex vi sui præcepti, sed externum, quia sicut non judicat de occultis, ita nec illa per se potest præcipere. Præcipit ergo per se tantum actum externum orandi; ad hunc autem sequitur necessitas attentionis interioris, non ex præcepto Ecclesiæ, sed ex natura rei; ergo non sequitur cum majori obligatione, quam ex ipsa rei natura consequatur. At ex natura rei obligatione ad attentionem adhibendam in oratione solum est sub veniali peccato; ergo qui integre recitat horas canonicas sine attentione, implet præceptum Ecclesiæ quoad substantiam ejus, et ita non peccat mortaliter: peccabit autem venialiter contra naturale præceptum debito modo orandi.

2. *Comprobatur ex juribus et auctoribus eadem sententia.*—Confirmatur, quia c. *Dolentes*, in quo videtur hoc præceptum expressius contineri, vel explicatur sufficienter de externa devotione, ut multi volunt, vel certe non continent præceptum quoad illa ultima verba, *studiose pariter et devote*, quia non simpliciter præcipiuntur, sed cum illa limitatione: *In quantum Deus eis dederit*, ut ibi Hostiens. notat et sequitur, et Joann. Andr.,